

Plattelandsontwikkeling: het belang van de stad

Lia van Wesenbeeck

1. Inleiding

Deze bijdrage is geschreven in het kader van het Africacongres 2008, en past in de doelstelling van het congres om, behalve terug te kijken op het Nederlandse Afrikabeleid, ook ruimte bieden voor discussies over perspectieven en ambities van Nederlands ontwikkelingsbeleid ten aanzien van Afrika, en in deze sessie, vooral ten aanzien van plattelandsontwikkeling.

De problematiek van plattelandsontwikkeling in Afrika wordt vaak vertaald in termen van verbetering van landbouwopbrengsten, het creëren van kleinschalige industrie en het verbeteren van onderwijs en gezondheidszorg. Het achterliggende idee is dat vooral in Afrika economische groei die niet uitgaat van het platteland niet of onvoldoende leidt tot een afname van de armoede in de rurale gebieden. De beleidsbrief “Een zaak van iedereen” (oktober 2007) benadrukt de noodzaak van een bredere visie op het bestrijden van armoede en honger op het platteland. Kernwoorden in de brief zijn het centraal stellen van de private sector als motor van groei, en daarnaast het handhaven en verbeteren van sociale vangnetten voor hen die voorsnog geen mogelijkheden hebben om kansen te benutten. De brief constateert dat groei, vooral in Azië, geleid heeft tot een aanzienlijke afname van armoede in de wereld, maar merkt tegelijkertijd op dat “het Aziatische ontwikkelingsmodel (...) voorsnog weinig kans van slagen [heeft] in Afrika” (p5).

Natuurlijk is het zo dat een boer op het Afrikaanse platteland op zich geen boodschap heeft aan ervaringen met groei in Azië: Afrika en Azië zijn totaal verschillend als het gaat om natuurlijke omstandigheden, geschiedenis en cultuur, en het idee van één universeel pad naar ontwikkeling is inmiddels al lang achterhaald (ook het World Development Report, World Bank, 2008, bespreekt dit expliciet). Toch is het zo dat er wel degelijk lessen te leren zijn, alleen moeten die meer worden geïnterpreteerd als metaforen voor ontwikkeling dan als direct toepasbare recepten. Afrika is anders dan Azië, en er zijn veel “handicaps” te noemen die een snelle groei in de weg staan. De hoofdstelling van deze bijdrage is echter dat juist vanwege deze handicaps het Afrikaanse platteland niet een motor van groei kan zijn, maar dat stedelijke gebieden de kar uiteindelijk moeten trekken. In dit opzicht vormen de ervaringen in Azië een bijzondere “case study”, niet in het minst omdat nog maar 40 jaar geleden juist Azië werd gezien als hopeloos: een continent dat geplaagd werd door hongersnoden en oorlogen.

Het begrip “case study” is ook een goede term omdat de ervaringen in Azië niet een reeks toevalligheden zijn die geleid hebben tot succes, maar het toepassen van economische theorie. Kort door de bocht is in beide landen de ruimte gegeven aan de markt waar het kon, met overheidsingrijpen waar nodig. Liberalisering van de landbouw in China en van de internationale handel in India zijn niet te onderschatten stappen geweest in het proces. Vasthouden aan beleid dat voedselzekerheid als doelstelling heeft evenmin. Het is duidelijk dat deze bijdrage niet de pretentie heeft om een beschrijving te geven van de recente economische geschiedenis van Azië, laat staan van individuele landen, en hetzelfde geldt voor Afrika. Het doel van deze bijdrage is om de algemene mechanismen van groeiprocessen te beschrijven aan de hand van kenmerken van de economische

ontwikkeling in China en India, en om te laten zien dat deze algemene mechanismen ook van toepassing zijn op Afrika. De bijdrage sluit af met conclusies voor toekomstig ontwikkelingsbeleid.

2. Groei en verdeling

2.1. Ervaringen in Azië

Het is duidelijk dat Azië op dit moment een zeer sterke economische groei doormaakt, en dat dit heeft geleid tot een aanzienlijke vermindering van honger en armoede. Zowel in China als in India begint het aantal ondervoeden sterk te dalen in de jaren 80¹, en volgt een scherpe daling van het aantal armen vanaf midden jaren 90, zowel in absolute termen als in percentage van de bevolking (zie tabellen A1 en A2). De verbetering van de voedselsituatie is te danken aan de groei in de landbouwproductiviteit die in beide landen is gerealiseerd in de jaren 80, voorafgaand aan de sterke groei van de industrie. De afname van de armoede en de stijging van het gemiddelde inkomen per hoofd is vooral het gevolg van de sterke groei van de industrie. Deze groei is weliswaar geconcentreerd in enkele, economisch en bestuurlijk, sterke “groeipolen”², maar de vraag naar grondstoffen, arbeidsmigratie, en na verloop van tijd, het verplaatsen van industrie naar nieuwe gebieden leidt tot een spreiding van de effecten³. De motor van de groei is de export: de afgelopen 15 jaar groeiden de exporten van beide landen fors, waarbij vooral het aandeel industrieproducten sterk steeg (tabellen A3 en A4). De groei wordt gefinancierd uit hoge spaarquoten, die voor China oplopen tot 50% van het GDP in 2004 (tabellen A5 en A6)

Er zijn ook kanttekeningen te plaatsen bij de snelle groei. Ondanks dat deze geleid heeft tot een afname van armoede, is er wel een toenemende inkomensongelijkheid tussen de “koplopers” en de “achterblijvers”, vooral in China (zie tabel A7), maar ook in India (tabel A8). Vooral in India wordt het achterblijven van (overheids)investeringen in infrastructuur en energievoorziening als een hindernis gezien voor het verder verspreiden van de groei naar achtergebleven gebieden. Ten tweede is er toenemende druk op het milieu, zowel als het gaat om water (beschikbaarheid en kwaliteit), lucht (vervuiling door uitstoot van industrie en transport), en grond (dumpen van afval, erosie). Niet alleen is dit een probleem op zich, maar het belemmert ook op middellange termijn verdere groei. Ten derde moet ook aandacht worden besteed aan de sociale gevolgen van de grootschalige arbeidsmigratie. In China is dat vooral de ontwrichting van het gezinsleven doordat kostwinnaars in China bijna het gehele jaar van huis zijn. In India is het vooral het overvragen van voorzieningen in steden (onderwijs voor de meegekomen kinderen en gezondheidszorg). Tenslotte moet er, vooral in

¹ In China daalde het aantal ondervoeden in de periode 1980-1990 van 304 miljoen naar 194 miljoen (van 30% naar 16% van de bevolking), in India was dat een daling van 260 miljoen naar 215 miljoen (van 38% naar 25% van de bevolking) (FAO Statistics Division)

² Voor China zijn dat de provincies Zhejiang, Jiangsu, Guangdong en Fujian aan de zuid/zuidwest kust, voor India de deelstaten Karnataka, Maharashtra, Gujarat, en West Bengalen

³ Voor China schatten Liang en Ma (2004) het aantal mensen dat meer dan zes maanden per jaar van huis weg is op 144 miljoen mensen; zeker 70 miljoen daarvan zijn arbeidsmigranten. Voor India is het schatten van het aantal arbeidsmigranten moeilijker, omdat hier in het algemeen het gezin meeverhuist: voor 2005 lopen schattingen ook op tot 150 miljoen mensen (Deshingkar, 2006).

China, voor worden gewaakt dat het stimuleren van ondernemerschap niet verwordt tot een cultuur van het Wilde Westen, met slechte kwaliteit van arbeidsomstandigheden, maar ook van producten (voedselveiligheid!). Overheidsregulering is hier dan ook zeker noodzakelijk.

2.2. Groei: hoofdpunten samengevat

In Azië heeft groei, duidelijk meer dan directe steun, bijgedragen aan vermindering van armoede en honger. Deze groei gaat primair uit van de steden, rondom groeipolen, en exporten zijn de stuwende kracht achter de groei. Voorafgaande aan de industriële groei heeft de landbouw een sterke productiviteitstoename laten zien. Verspreiding van economische groei vindt plaats door arbeidsmigratie, soms over duizenden kilometers, met bijbehorende remittances van inkomen naar familieleden, door verplaatsing van productie als gebieden langzaam te duur worden, en door productieketens die een toenemende vraag naar voedsel in de steden doorgeeft aan producenten in rurale gebieden. Investerings worden gefinancierd uit hoge spaarquoten. Overheidsbeleid is vooral gericht op het versterken van de groeipolen (door speciale belastinguitzonderingen, investeringen in infrastructuur, vereenvoudiging van procedures), het verbeteren van de ketens die het achterland verbinden met deze groeipolen, en het zoveel mogelijk zorgen voor voedselzekerheid voor degenen die (vooralsnog) achterblijven.

3. Is Afrika anders?

Is Afrika anders? De vraag stellen is hem beantwoorden. Natuurlijk is dit zo, en is het zelfs al bijna onmogelijk om over “Afrika” en “Azië” te praten. De relevante vraag in het kader van deze bijdrage is of Afrika zo anders is dan Azië dat een heel ander proces van economische ontwikkeling verwacht moet worden, of anders gezegd, of Afrika zo anders is dat hier economische groei die leidt tot vermindering van armoede moet komen vanuit het platteland, en niet vanuit de steden.

Een heel scala aan punten kan worden aangedragen waarom Afrika anders is dan Azië: lage productiviteit van de landbouw, slechte toegang tot het platteland door slechte infrastructuur, maar ook door de aanhoudende conflicten en onveiligheid. Zwakke overheden die niet in staat zijn deze onveiligheid te verminderen en al evenmin om de bevolking te beschermen tegen honger, met vluchtelingen en hen die getroffen zijn door HIV/AIDS en andere ziekten als de meest schrijnende voorbeelden. Gebrek aan ondernemerschap, onder andere doordat investeringen in sociaal kapitaal (extended family, clan, etc.) prioriteit hebben boven investeringen in fysiek kapitaal, juist vanwege het ontbreken van betrouwbare formele instituties als verzekeringen en wettelijke bescherming van eigendom. In zo'n beeld van Afrika past dan ook de bewering dat Aziatische ervaringen weinig te bieden hebben in een Afrikaanse context, vooral omdat het platteland weinig zou profiteren van industriële groei. Er bestaat echter geen “Aziatische” economische theorie, net zo min als er een “Afrikaanse” economische theorie bestaat. Er is wel een Aziatische “case study”, en bespreking van een aantal van de bovenstaande punten in de context van de Aziatische ervaring leidt tot de conclusie dat het *juist vanwege* de specifieke problemen van Afrika onmogelijk is om duurzame economische groei te verwachten vanuit de landbouw.

Allereerst is het van belang om het beeld van Afrika als een stagnerend continent weg te nemen. Het is waar dat cijfers over ondervoeding en honger in Afrika die in het kader van de Millenniumdoelstellingen worden gepresenteerd de suggestie wekken dat er weinig vooruitgang wordt geboekt, in tegenstelling tot het dynamische Azië (zie tabellen A9 en A10 voor een vergelijking

in termen van honger en armoede). Zoals Keyzer et al. (2006) echter laten zien, verandert dit beeld drastisch als schattingen van consumptie en ondervoeding worden gebaseerd op directe antropometrische data, namelijk gewichten van vrouwen in Demographic and Health Surveys (DHS) (representatieve surveys die worden gehouden in opdracht van USAID). Voor Sub-Sahara Afrika als geheel leidt dit tot aantallen ondervoeden die ongeveer 40% lager zijn dan schattingen van de FAO (zie ook tabel A11), een resultaat dat ook robuust is als DHS surveys over de tijd worden vergeleken (gewichten zijn zeer stabiel over de afgelopen 10 jaar). Een dergelijke bijstelling van het aantal ondervoeden heeft ook grote consequenties voor de inschatting van de economische ontwikkeling van het continent. Ten eerste volgt hieruit dat de voedselproductie in de afgelopen 10 jaar de groei van de bevolking redelijk heeft kunnen volgen en meer dan dat, ook voldoende surplus heeft weten te produceren om de toenemende stedelijke bevolking te kunnen voeden. Ten tweede moet ook in de steden de economische groei zijn toegenomen om voor deze consumptie te kunnen betalen.⁴

Ondanks dat de landbouwproductie dus wellicht hoger is dan algemeen wordt aangenomen, is de groei waarschijnlijk niet tot stand gekomen door een productiviteitsverhoging per hectare, maar door extensivering. Afrika heeft als het gaat om mogelijkheden voor een snelle groei van de productiviteit in de landbouw een duidelijk nadeel ten opzichte van Azië. Door geologisch oude bodems met weinig sedimenten en weinig vulkanische gebieden is er op veel plaatsen een tekort aan micronutriënten in de bodem, waardoor het niet mogelijk is om is met algemene aanbevelingen ten aanzien van kunstmestgebruik grote winsten te halen in de landbouwopbrengsten (zie bijvoorbeeld Keyzer et al, 2003). In plaats daarvan is veel meer kennis nodig over de specifieke samenstelling van de bodem ter plekke, en de “mix” van inputs die nodig is. Juist in Afrika kan dus plattelandontwikkeling niet los worden gezien van groei in de steden: inputs moeten in de stad worden aangekocht danwel worden geïmporteerd en zonder deze inputs kan geen duurzame ontwikkeling van de landbouw plaatsvinden. Plattelandontwikkeling in isolatie is dus, nog minder dan in Azië, een optie in Afrika.

Interessant in deze context is de opkomst van biobrandstoffen (ethanol en biodiesel) omdat velen daarin grote mogelijkheden zien voor de ontwikkeling van het Afrikaanse platteland. Voor Afrika liggen de mogelijkheden om ethanol te produceren vooral in suikerriet, en wellicht cassave, en voor biodiesel vooral in oliepalmen en jatropha. Grootschalige productie van biobrandstoffen biedt inderdaad mogelijkheden voor rurale ontwikkeling, maar kan ook leiden tot verlies van biodiversiteit, uitputting van grond, en verdringing van de productie van voedselgewassen. Een van de redenen waarom Jatropha vaak wordt gezien als het gewas met de meeste potentie voor productie in Afrika is dat het kan groeien op marginale gronden waar het niet concurreert met voedselgewassen, bijzonder droogteresistent is, en, in tegenstelling to bijvoorbeeld oliepalm, weinig externe inputs vraagt. De conclusie dat deze marginale gebieden “vrij” zijn is helaas vaak onjuist: nomadische volken maken gebruik van deze gebieden en de rechten van deze groepen moeten dan ook worden vastgelegd en gehandhaafd.

⁴ Recente groeicijfers voor Afrika zijn overigens hoog (gemiddeld rond de 6 procent voor 2006/2007, Wereldbank), en deze groei wordt voornamelijk gedreven door de toegenomen vraag naar grondstoffen vanuit Azië. Afrika's exporten naar China stijgen al aanzienlijk, en dit zal de komende jaren naar verwachting verder toenemen. Hetzelfde geldt voor de investeringen die China doet in Afrika (voornamelijk in mijnbouw).

Biobrandstoffen bieden ook op een andere manier mogelijkheden voor Afrika: wanneer grootschalige productie mogelijk wordt binnen de grenzen die net zijn gesteld, dan betekent dit dat Afrika minder afhankelijk wordt van fossiele brandstoffen die vanuit havens moeten worden ingevoerd. Dit vergroot het aantal gebieden waar opwekking van elektriciteit mogelijk wordt. Desondanks blijven de mogelijkheden voor industriële groeipolen in Afrika veel beperkter dan in Azië, door de lage bevolkingsdichtheid van het continent. Industrialisatie vereist concentratie van activiteit: niet voor niets ontwikkelen we in Nederland ook bedrijfs- en industrieterreinen waarbij bedrijven gezamenlijk kunnen profiteren van infrastructuur voor aan- en afvoer van inputs (ook water en elektriciteit) en eindproducten. Het opzetten van grote aantallen kleine bedrijfjes op het Afrikaanse platteland kan om die reden dan ook geen aanzet zijn tot grote economische groei. Een blik op de stedenkaart van Afrika (figuur 1) geeft wel aan dat gebieden met voldoende "massa" al snel over landsgrenzen heen gaan (West Afrika bijvoorbeeld). Beleid om groeipolen in Afrika te ondersteunen vraagt dan ook om coördinatie en samenwerking in regionale verbanden.

Figuur 1: Urbane gebieden in Afrika: bron: CIESIN

Speciale aandacht moet ook worden gegeven aan de arbeidsmigranten, degenen die vanuit de rurale gebieden naar de steden trekken. Nu al is een sterke urbanisering van Afrika gaande, en neemt de druk op voorzieningen in steden toe. In deze steden moeten dan ook investeringen in gezondheidszorg, onderwijs, drinkwater en riolering worden gedaan om te voorkomen dat migranten lange tijd zijn gedoemd tot een bestaan in de marge, een notoire voedingsbodemp voor sociale onrust en ernstige conflicten.

Productiviteitsstijging in de landbouw, stedelijke groei met uitstraling naar de rurale gebieden en vooral remittances van arbeidsmigranten dragen allemaal bij aan het verminderen van de kwetsbaarheid van de rurale bevolking. Groei is ook in dit opzicht het belangrijkste instrument. Maar dit wil niet zeggen dat het platteland, en vooral de armsten, geen aandacht verdienen. Niet iedereen kan, zeker op afzienbare termijn, worden geïntegreerd in ketens en niet elke familie heeft een familielid in de stad dat voldoende verdient om de achterblijvers te onderhouden in tijden van tegenslag. Voor de armsten op het platteland is de toenemende onvoorspelbaarheid van het klimaat een grote bedreiging voor hun voedselzekerheid, en moeten er voldoende vangnetten zijn om ook

hen een bestaansminimum te garanderen. Lokale collectieve instituties zijn hiervoor in eerste plaats het meest geschikt, maar falen als rampen teveel mensen in hetzelfde gebied treffen. Ze zijn bovendien vaak verzwakt doordat ze lange tijd zijn genegeerd door nationale overheden en donoren en zijn afgeschilderd als archaïsche systemen die vooruitgang tegen houden. Inmiddels is er erkenning van het vitale belang van lokale instituties, niet alleen bij het opvangen van schokken, maar ook bij het stimuleren van groei. Het wordt nog niet altijd beseft dat interventies van donoren, en dus ook noodhulp, altijd het gevaar met zich meebrengen dat lokale machtsverhoudingen worden verstoord. Het met veel vlagvertoon als redder in nood optreden van buitenlanders ondermijnt het gezag van lokale leiders, en dit leidt ook tot het kwijtraken van hun gezag op andere terreinen.

4. Implicaties voor beleid

Wat betekent dit nu voor de mogelijkheden van Nederland om bij te dragen aan een vermindering van armoede en honger in Afrika? Allereerst past bescheidenheid: het Nederlands ontwikkelingsbeleid heeft slechts een beperkt budget, en er moeten geen onrealistische verwachtingen worden gewekt met betrekking tot de effecten van hulp. Samenwerking en coördinatie met andere donoren kan dit voor een deel opvangen, maar ook dan is het duidelijk dat ontwikkeling toch vooral een zaak moet zijn van Afrikanen zelf, waarbij hulp kleine duwtjes in de goede richting kan geven. Aan de andere kant is beleid wel meer dan het financieren van projecten. De erkenning dat industriële ontwikkeling uiteindelijk nodig is voor groei, en dat industrialisatie begint in kleine, sterke gebieden, betekent dat een grote nadruk op de armste landen, ook als het gaat om handelsregimes, niet erg productief is, en dat ook rijkere landen als Zuid Afrika de kans moeten krijgen om te groeien. In dit opzicht is coördinatie van beleid tussen DGIS en LNV dan ook van groot belang. Daarnaast kan ook politieke en praktische steun worden gegeven aan regionale samenwerkingsverbanden.

Het verspreiden van groei en vooral het betrekken van het platteland vereist de ontwikkeling van ketens, zowel voor afzet van producten in de stad als het aankopen van de juiste mix van inputs, juist in Afrika zo cruciaal voor het verbeteren van de productiviteit. Ketenontwikkeling zelf is voornamelijk een taak van private actoren, maar kan worden gesteund door bijvoorbeeld de financiering van investeringen in infrastructuur. Belangrijker is misschien nog wel het stimuleren van "ondernemerschap". China en India hebben beide zeer geprofiteerd van de ervaringen van teruggekeerde landgenoten die in de VS of Europa een opleiding hadden gevolgd, bedrijven hadden gehad, en, meer algemeen, ervaring hadden opgedaan met het functioneren in een markteconomie. In Nederland zijn het ISS, en ITC en speciale Masters's programma's aan andere universiteiten al voorbeelden van plaatsen waar dergelijke ervaringen kunnen worden opgedaan, maar het uitbreiden van de mogelijkheden van bijvoorbeeld bedrijfsstages zou zeker ook onderdeel van OS beleid kunnen zijn.

Het stimuleren van marktwerking en ondernemerschap moet niet doorslaan naar een cultuur van het Wilde Westen. Bewaking van voedselveiligheid, en productkwaliteit in het algemeen, is een duidelijke overheidstaak, evenals het tegengaan van teveel marktmacht door een beperkt aantal kapitaalkrachtige spelers. Een sterke overheid kan, zeker op langere termijn, alleen bestaan als er voldoende steun onder de bevolking is. Als die ontbreekt, dan is handhaving van regels alleen door gebruik van veel geweld en repressie mogelijk en dit gaat niet samen met vrij ondernemerschap. Democratiseringsprocessen zijn dus ook een belangrijk aspect van ontwikkeling en moeten dus ook zeker worden ondersteund.

Groei is een zaak van lange adem, en bereikt zeker op korte termijn, niet de allerarmsten op het platteland. Hier ligt dan ook een duidelijke taak voor DGIS. Directe noodhulp aan de allerarmsten moet onverminderd worden gegeven, en hulp kan ook bijdragen aan het ontwikkelen van sociale vangnetten. Kleinschalige projecten in rurale gebieden kunnen op grond hiervan zeker financieel worden gesteund, mits ze op de juiste manier (dus met respect voor lokaal openbaar bestuur en zonder vlagvertoon) worden uitgevoerd, maar zoals al eerder is gezegd kan er zeker niet van worden verwacht dat ze centra van groei worden. In het slechtste geval (zoals de Millenniumvillages) ondermijnen projecten lokale netwerken en gezagsstructuren en zijn het Potemkindorpen die vooral het belang van de donor dienen.

Formulering van ontwikkelingsbeleid en het beoordelen van activiteiten van anderen (NGO's) moet vooral uitgaan van een visie op ontwikkeling, die erkent dat er algemeen geldende economische principes zijn, maar niet voorbijgaat aan het specifieke van concrete situaties. Evaluaties van beleid in het verleden zijn alleen zinvol als ze in het kader van zo'n visie worden uitgevoerd, en dit geldt zeker ook voor de lessen die uit evaluaties kunnen worden geleerd.

5. Literatuur

Deshingkar, P. "Internal migration and development in Asia", ODI Briefing paper 11, London: ODI.

Goodkind, D. en L.A. West (2002), "China's Floating Population: Definitions, Data and Recent Findings", *Urban Studies*, 39(12) :2237-50

IMF (2005) *World Economic Outlook*, Washington, DC: IMF.

Jin, S., J. Huang, S. Rozelle, en R. Hu (2002). The creation and spread of technology and total factor productivity in China. *American Journal of Agricultural Economics*, 84(4)

Keyzer, M.A., M.D. Merbis, M. Nubé, B.G.J.S. Sonneveld and R.L Voortman (2003) 'Food crisis management in Sub-Saharan Africa: a bird's eye view of the continent', Study commissioned by the Ministry for Development Cooperation, The Hague. Amsterdam: SOW-VU

Keyzer, M.A., M. Nubé, and C.F.A. van Wesenbeeck (2006) 'Estimation of calorie intake in Africa: methodology, findings and implications for Africa's record', Working Paper 06-03. Amsterdam: SOW-VU.

Liang, Z. en Z. Ma (2004), "China's Floating Population: New Evidence from the 2000 Population Census", *Population and Development Review*, 30(3): 467-488

World Bank (2008) *World Development Report 2008: agriculture for development*. Washington D.C.: World Bank.

6. Tabellen

	aantal armen	% van bevolking
1990	280	31.3
1991	287	31.7
1992	274	30.1
1993	266	29.1
1994	237	25.9
1995	200	21.8
1996	138	15
1997	124	13.5
1998	106	11.5
1999	96.7	10.5
2000	94.2	10.1
2001	90.3	9.8
2002	86.5	9.2
2003	85.2	9.1
2004	75.9	8.1

Tabel A1: aantal armen in China: in miljoenen en als percentage van de bevolking. 1990-2004. Bron: NSCB

	aantal armen	ruraal	urbaan	% totaal	% ruraal	%urbaan
1987	314	237	77	39	39	39
1988	316	239	78	39	39	38
1989	318	240	78	38	39	37
1990	320	242	78	38	38	36
1991	322	244	78	37	38	35
1992	323	245	78	37	37	34
1993	324	246	77	36	37	33
1994	311	236	75	34	35	31
1995	299	226	73	32	33	29
1996	285	215	70	30	31	28
1997	271	203	67	28	29	26
1998	256	192	64	26	27	24
1999	241	179	61	24	25	22
2000	265	197	68	26	27	24

Tabel A2: armoede in India: aantal en percentage, ruraal, urbaan, and totaal. Bron: NSS

	miljarden constante 2000 US\$		% GDP	
	India	China	India	China
1990	20	75	7.1	19.2
1991	22	84	8.6	21.0
1992	23	94	9.0	22.5
1993	26	107	10.0	23.3
1994	29	134	10.0	24.6
1995	38	142	11.0	23.1
1996	41	141	10.6	20.1
1997	40	173	10.9	21.8
1998	46	186	11.2	20.3
1999	54	214	11.8	20.4
2000	64	280	13.9	23.3
2001	67	306	13.5	22.6
2002	82	397	15.3	25.1
2003	90	503	14.9	29.6
2004	97	646	19.1	34.0

Tabel A3: exporten van China en India. In miljarden constante US\$ 2000 en als % van GDP. Bron: World Development Indicators, 2006, World Bank.

India	1990	1995	2000	2003
Industrieproducten (US\$)	12.7	22.5	32.4	43.7
Voedsel (US\$)	2.8	5.7	5.5	6.4
Ertsen en metalen (US\$)	0.9	1.0	1.2	2.3
Brandstoffen (US\$)	0.5	0.5	1.8	3.3
Ruwe landbouwproducten (US\$)	0.7	0.4	0.5	0.7
China				
Industrieproducten (US\$)	44.4	125.2	219.8	396.9
Voedsel (US\$)	7.9	12.3	13.5	19.2
Ertsen en metalen (US\$)	1.3	3.1	4.7	7.2
Brandstoffen (US\$)	5.2	5.3	7.8	11.1
Ruwe landbouwproducten (US\$)	2.2	2.5	2.7	2.8

Tabel A4: exporten van India en China naar sector: miljarden US\$. Bron: World Development Indicators, 2006, World Bank

	Huishoudens	Bedrijven	Overheid	Totaal
1990	20.0	11.5	7.3	38.8
1991	19.5	13.0	6.7	39.2
1992	21.1	13.4	5.9	40.4
1993	19.3	16.2	6.2	41.7
1994	21.5	16.0	5.2	42.7
1995	20.0	16.4	4.8	41.2
1996	21.1	13.4	5.4	39.9
1997	20.5	14.2	5.6	40.3
1998	20.1	14.1	5.2	39.4
1999	18.3	14.1	5.7	38.1
2000	16.4	15.5	6.3	38.2
2001	16.0	15.0	7.5	38.5
2002	16.0	18.1	8.9	43.0
2003	16.0	21.1	10.0	47.1
2004	16.0	22.9	11.1	50.0

Tabel A5: besparing in China als percentage van GDP. Bron: IMF

	Huishoudens	Bedrijven	Overheid	Totaal
1990	19.3	2.7	1.1	23.1
1991	17.0	3.1	2.0	22.1
1992	17.5	2.7	1.6	21.8
1993	18.4	3.5	0.6	22.5
1994	19.7	3.5	1.7	24.9
1995	18.2	4.9	2.0	25.1
1996	17.0	4.5	1.7	23.2
1997	17.6	4.2	1.3	23.1
1998	18.8	3.7	-1.0	21.5
1999	20.9	4.4	-1.0	24.3
2000	21.1	4.5	-0.8	24.8
2001	21.0	4.3	-1.9	23.4
2002	21.8	3.7	-2.0	23.5
2003	22.7	4.2	-0.6	26.3
2004	23.8	4.7	1.2	29.7

Tabel A6: besparingen in India als percentage van GDP. Bron: Ministerie van Financiën, India

	rijkste/armste	top3/laagste3	top5/laagste5	rijkste/nationaal	armste/nationaal
1990	7.40	4.90	3.80	3.63	0.49
1991	7.78	5.02	3.95	3.72	0.48
1992	8.55	5.19	4.02	3.80	0.44
1993	9.57	5.74	4.37	4.00	0.42
1994	10.07	6.10	4.49	3.89	0.39
1995	10.54	6.43	4.70	3.92	0.37
1996	11.08	6.37	4.61	4.01	0.36
1997	11.70	6.41	4.66	4.27	0.37
1998	12.27	6.34	4.73	4.50	0.37
1999	12.50	6.17	4.69	4.71	0.38
2000	12.22	6.15	4.64	4.87	0.40
2001	13.06	6.52	4.85	4.89	0.37
2002	10.23	5.81	4.49	3.84	0.38
2003	10.42	6.07	4.74	4.02	0.39
2004	11.05	6.18	4.78	4.30	0.39

Tabel A7: per capita GDP: vergelijking armste en rijkste provincies in China 1990-2004. Bron: NSCB

	rijkste/armste	top3/armste3	top5/armste5	rijkste/nationaal	armste/nationaal
1991	4.50	3.76	3.06	2.59	0.58
1992	5.05	3.78	3.06	2.84	0.56
1993	5.41	4.15	3.29	2.74	0.51
1994	5.32	4.08	3.39	2.63	0.49
1995	5.72	4.11	3.35	2.72	0.48
1996	5.53	4.04	3.30	2.55	0.46
1997	5.06	4.00	3.33	2.39	0.47
1998	6.16	4.48	3.62	2.81	0.46
1999	6.07	4.41	3.59	2.77	0.46
2000	5.92	4.34	3.54	2.63	0.44

Tabel A8: per capita GDP: vergelijking armste en rijkste staten in India 1991-2000. Bron: NSS

	1980	1990	2000	2004
Azië en de Pacific	730.0	569.7	524.0	527.2
Latijns Amerika	46.0	59.4	52.4	52.1
Midden Oosten en Noord Afrika	20.8	25.0	37.6	37.3
Sub Sahara Afrika	127.0	169.0	206.2	213.4
totaal	923.8	823.1	820.2	830.0

Tabel A9: Absoluut aantal ondervoeden in de wereld in miljoenen, 1980-2004 (Bron: FAO)

	1990	1999	2004
Oost Azië	33	17.8	9.9
Zuid Azië	41.1	33.4	29.5
Zuid-Oost Azië	20.8	8.9	6.8
West Azië	1.6	2.5	3.8
Latijns Amerika	10.3	9.6	8.7
Midden Oosten en Noord Afrika	2.6	2	1.4
Sub Sahara Afrika	46.8	45.9	41.1

Tabel A10: percentage mensen met inkomen beneden 1US\$ per dag (Bron: MDG database, UN)

	FAO, 2000	DHS, 2000	verschil (DHS-FAO)
Centraal Afrika	50.2	16.7	-33.5
Oost Afrika	109.7	60.6	-49.1
Zuidelijk Afrika	1.4	0.9	-0.5
West Afrika	36.4	41.2	4.8
Totaal	197.7	119.4	-78.3

Tabel A11: Aantal ondervoeden in Afrika: DHS versus FAO (in miljoenen) Bron: Keyzer et. al, 2006